

-Arfabót-

Rannsókn á bæjarrústum á Mýrdalssandi í Álftaveri,
V-Skaftafellssýslu. Óþekkt hús (Hús H), búr, kirkjugarður og
prufuhola
Skýrsla VIII

Bjarni F. Einarsson
2023

Samstarfsaðilar: Próf. Þorvaldur Þórðarson, jarð- og eldfjallafræðingur HÍ
 Dr. Hilmar J. Malmquist, líffræðingur Náttúruminjasafni Íslands
 Próf. Snæbjörn Pálsson, stofnlíffræðingur HÍ
 Dr. Ólafur Eggertsson, jarð- og viðarfræðingur Skógræktin á Mógilsá
 Dr. Wesley Randall Farnsworth, jarðfræðingur við Globe institute, Kaupmannahöfn. HM Queen Margrethe II's and Vigdís Finnbogadóttir's Interdisciplinary Research Centre on Ocean, Climate and Society (ROCS)
 Interdisciplinary Research Centre on Ocean, Climate and Society (ROCS). University of Copenhagen. Globe Institute - HÍ

Forsíðumyndin sýnir kirkjuna í miðjum kirkjugarði. (Stafr. myndir nr. 2023-32 Horft mót A. Ljósm. BFE 2023).

FÖRNLEIFAFRÆÐISTOFAN

© Bjarni F. Einarsson
 Desember 2023

Formáli

Áttunda sumar rannsókna í Arfabót hófst mánudaginn þann 3. júlí síðastliðinn og stóð yfir í 15 vinnudaga. Helsta markmið rannsókna er sem fyrr að grafa fram síðasta skeið bæjarins og hafa hann til sýnis þeim sem áhuga hafa á að skoða slíkan bæ. Stefnt var að því að klára meinta smiðju (Hús H) og grafa ofan af garðinum umleikis kirkjuna og upp úr honum. Einnig var sandur inni í kirkjunni lækkaður svo hún sæist betur þegar allur garðurinn var grafinn utan um hana.

Eins og síðastliðin sumur fór mikill tími í að grafa í burtu sand til að búa í haginn fyrir áframhaldandi rannsókn, en nú hefur nær öllum sandi verið mokað burt svo ljúka megi rannsóknum á næstu tveimur sumrum og ná þannig markmiðum rannsókna. Lítil vélgrafa var notuð til starfans.

Styrktaraðilar rannsókna voru Fornminjasjóður og Skaftárhreppur. Fyrri samstarfsaðili, Skógasafn, hefur nú dregið sig úr samvinnunni alfarið.

Auk undirritaðs tóku þau Svavar Nielsson fornleifafræðingur, fornleifafræðinemarnir Anna S. Ingólfssdóttir (í eina viku) og Sigbór Bjarmi Geirsson, norrænufræðingurinn Giorgia Sottotetti og Þorgeir Eiríksson aðstoðarmaður, en hann sá m.a. um að stýra vélgröfunni. Allur aðbúnaður á vettvangi var sem fyrr og hefur verið lýst áður.

Samstarfsaðilar voru, Dr. Ólafur Eggertsson Skógræktinni á Mógilsá, Hilmar J. Malmquist á Náttúruminjasafni Íslands, Próf. Þorvaldur Þórðarson HÍ, Próf. Snæbjörn Pálsson HÍ og Welsey Randall Farnsworth, Globe institute, Kaupmannahöfn.¹

Öllum styrktaraðilum, samstarfsaðilum og starfsmönnum, færi ég mínar bestu þakkir.

Forsögu rannsókna og staðháttum hefur verið lýst í fyrri skýrslum.

Veður var nokkuð gott, en eins og háttar til á sandinum er gjarnan vindur sem hreyfir sand sem verður til vandræða á stundum.

¹ *Rocs*. Queen Margarethes and Vigdís Finnbogadóttir's Interdisciplinary Research Centre on Ocean, Climate, and Society. Háskólinn í Kaupmannahöfn - HÍ.

Mynd 1. Loftmynd af öllu rannsóknarsvæðinu við Arfabót á Mýrdalssandi. Hugsanlegur ónefndur bæjarlækur austan megin. (Stafr. myndir nr. 63. Norður vísar upp. Ljós. BFE).

Rannsóknin

Eins og í fyrrasumar var hæðarpunkturinn við kirkjuna notaður. Er hann við X 400 Y 500 og hæð hans skilgreind sem 10 m.y.s.

Slegin voru niður járnör utan um bæinn við X 430–Y 480 og X 422–Y 480. Síðan voru önnur tvö ör slegin niður við X 430–Y 465 og X 422–Y 465.

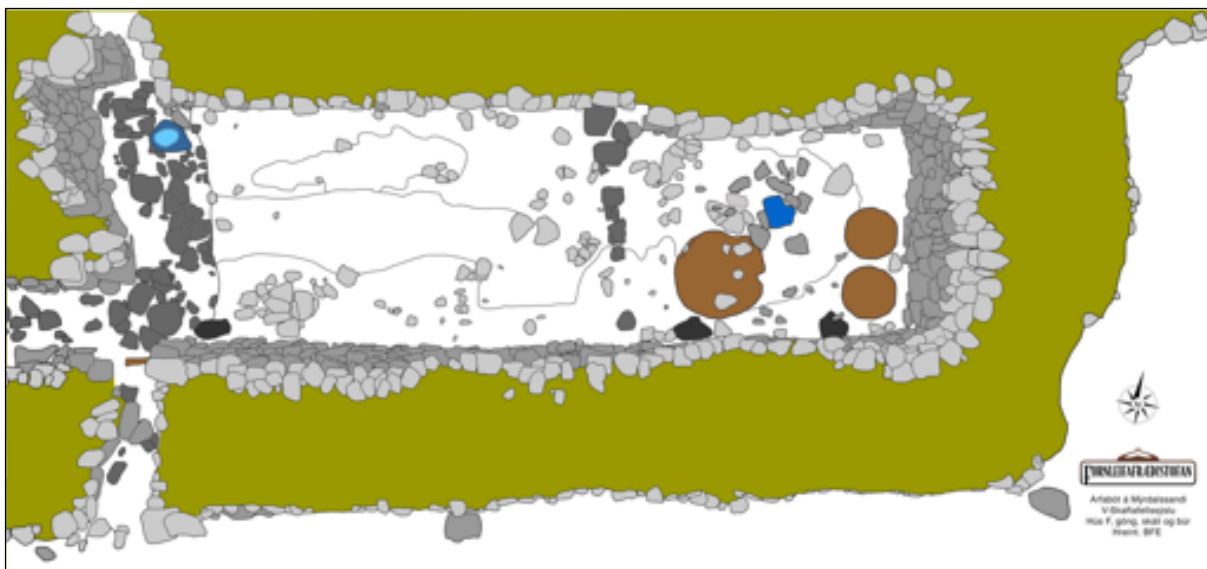
Byrjað var á því að moka sandi úr kirkjugarðinum og frá kirkjunni með vélgröfu. Lokið var við að moka sandinum úr öllum kirkjugarðinum með vélgröfu og handvirkur gröftur tók við.

Teknar voru stafrænar myndir eftir því sem rannsókninni vatt fram og sömuleiðis voru drónamyndir teknar með reglubundnu millibili. Til að hægt sé að leiðrétta þá litlu bjögun sem linsan í drónum veldur, voru settir út gulmálaðir krossar á járnörin í hnitakerfinu svo þeir sækjust á helstu drónamyndum. Þeir sjást t.d. á forsíðumyndinni.

Öll hús eru nú fullrannsökuð miðað við aðalmarkmið rannsókna sem var að rannsaka síðasta skeið búsetunnar. Þeim hefur öllum verið lýst í fyrri skýrslum. Þó mun rannsókn á Húsi H halda lítilega áfram.

Nú á aðeins eftir að komast að því hvort aflögð hús/rými kunni að finnast norðan við Hús D (stofu), F (skála/búr) og Hús H og innan við grjóthleðsluna sem umlykur allan bæinn. Finnist þar hús/rými varpar það skýru ljósi á byggingarsögu bæjarins og hvort sú mynd sem nú má draga af henni eigi við rök að styðjast, en hún er að bænum hafi hrakað hægt og bítandi þar til hann var aflagður. Bófinn í því drama var Katla. Könnun á stærð stofunnar skiptir þar einnig máli og hún verður könnuð.

Að síðustu var könnunarskurður grafinn framan við bæjarhúsin (sunnan megin við stofuna, sjá mynd 1) til að kanna betur afstöðu mannvistarlags

Mynd 2. Endurskoðuð flatarteikning af Húsi F1, búrinu (tunnufari bætt við). Teiknað eftir mörgum stafrænum loftmyndum. Göng t.v. með dökkum hellum og búr t.h. Skilrúm á milli skála og búrs er með dökkri steinaröð þvert um húsið. Tunnuförin eru hringirnir lengst til hægri. Stóri hringurinn er sáfarið.

sem fannst um haustið í fyrra undir bæjarhúsunum, Húsi H, og freysta þess að komast að því hvenær byggt var aftur í Arfabót eftir gosið mikla í Eldgjá 934. Stefnt var að því að skoða þennan skurð á haustmánuðum með prófessor Þorvaldi Þórðarsyni, en fresta varð förlinni vegna jarðhræringa við Grindavík. Skurðurinn bíður því næsta árs.

Bæjarhúsin A-H

Síðasta skeið bæjarhúsanna í Arfabót er nú nær fullrannsakað. Stærð þeirra hefur verið lýst í síðustu skýrslu. Smávægilegar viðbætur hafa þó komið í ljós í búrinu inn af skálanum og Húsi H.

Ef marka má dýptina á mannvistarlaginu sem fannst austan við Hús H og er eldra en 934 þá má vænta þess að um 0,3 m undir gólfinu í skálanum sé að finna minjar eldri en það ártal. Þar á milli ættu að finnast minjar um upphaf seinni búsetunnar í Arfabót, þegar bærinn var byggður upp á ný eftir hið mikla gos í Eldgjá 934. Getum er að því leitt að það upphaf sé eftir um 1200.

Hús F1, búr

Í skýrslu VI frá 2021 kemur fram að tunnufar hafi sést við austurgafli búrsins inn

Mynd 3. Tunnufar 1 með viðarleifum. (Stafr. myndir nr. 37. N vísar til hægri. Ljós. BFE).

Mynd 4. Tunnufar 1 til vinstri fullrannsakað og tunnufar 2 til hægri. Sjá má gráa lagið umhverfis báðar tunnurnar, sérstaklega tunnufar 2. (Stafr. myndir nr. 49. N vísar til vinstri. Ljós. BFE).

af skálanum. Nú var þetta svæði skoðað aftur til að kanna tunnufarið nánar og jafnframt að komast að því hvort eitthvað af sánum væri eftir í sáfarinu sem þar stóð hjá. Í ljós kom að tunnufarið var grunnt og neðst í því var hella. Norðan við tunnufarið var svo annað tunnufar svipaðrar stærðar, en grynna. Engir stafir komu í ljós við sáfarið.

Tunnufar 1, hið syðra, var 0,48–0,51 m í þvermál. Rétt undir yfirborðinu komu í ljós mjög morkið timbur, hugsanlega stafir, sem ekki var hægt að bjarga. Við viðarleifarnar fannst járnband (Fnr. 2023-15) og annar járnsmoli (Fnr. 2023-17). Járnbandið gæti verið leifar af gjörð. Rétt við tunnufarið fannst brons þynna sem gæti verið leifar af disk (Fnr. 2023-19). Holan var um 7–8 sm djúp og neðst í henni var hella sem fyllti í næstum alla holuna. Hún hefur staðið undir tunnunni.

Um 15 sm norðan við þetta tunnufar var annað tunnufar, tunnufar 2. Var tunnufarið aðeins víðara en tunnufar 1, en mun grynna, ekki dýpra en 1–2 sm. Í því sást ekkert timbur, en í því fannst einn járnsmoli (Fnr. 2023-5). Við tunnufarið fannst ógreinanlegur gripur úr bronsi (Fnr. 2023-18).

Umleikis bæði tunnuförin var grátt lag sem gæti hafa verið lagt þar til að umlykja tunnubotnana.

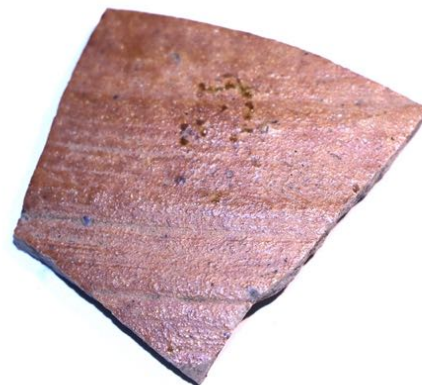
Þessi tunnuför liggja í línu með gaflinum og í raun er pláss fyrir þriðja tunnufarið norðan við þau. Það þarf að kanna nánar næsta sumar. Ljóst er að tunnur hafa staðið þarna á mismundandi tímum. Fyrst þegar grafið var ofan af gólfinu kom í ljós tunnufar nánast á sama stað og tunnufar 1 (sbr. stafr. myndir nr. 2020-30), sem hvarf svo þegar neðar dró. Sumarið 2021 var fyrstnefnda tunnufarið horfið (sbr. stafr. myndir nr. 2021-36), en í lok sumarsins var komið nýtt tunnufar í ljós nánast á sama stað og það var tunnufar 1. Tunnuförin eru því orðin þrjú.

Tveir timburhælar eða pinnar standa upp úr skálagólfinu (Húsi F). Sá stærri er við X 424,70 Y 482,65 og sá minni við X 425,50 Y 478,90. Ekki er ljóst hvaða hlutverki þeir gegna.

Auk áður nefndra gripa fundust fleiri gripir í búrinu. Voru það snældusnúður úr íslenskum rauðum sandsteini sem fannst í NA horninu

Mynd 5. Snældusnúður úr rauðum sandsteini sem fannst í búrinu inn af skálanum. (Fnr. 2023-2. Ljós. BFE).

Mynd 6. Leirtausbrot sem fannst búrinu inn af skálanum. (Fnr. 2023-3. Ljós. BFE).

Mynd 7. Gjallmoli sem fannst í kolalaginu í suðaustur horni Húss H. (Fnr. 2023-14. Ljós BFE).

Mynd 8. Flatarteikning af Húsi H teiknuð eftir stafr. mynd nr. 2022-35 og 2023-17. Milligrár litur sýnir steina í vegg undir efstu steinum. Dökk grár litur sýnir undirstöður undir þil. Ljósir steinar á gólfi hússins eru hellur. Ljósgrænn litur sýnir líklegan kamp, en ekkert gólf fannst þar undir sem styður það. Í suðaustur horni var áberandi mikið af kolum (afmarkað með línu og gæsalöppum), annars var gólfið nær allt fullt af viðarkolum, sóti og ösku.

(Frn. 2023-2, mynd 5) og leirtausbrot við austurgaflinn. (Fnr. 2023-3, mynd 6).

Hús H

Haldið var áfram að grafa í gólfi húss H til að freysta þess að gripir og mannvirki gætu varpað ljósi á hlutverk hússins, en það hefur verið talið geta verið smíðja. Ekki fannst neitt eldstæði sem styrkt gat þessa hugmynd, en eina gjallið sem fundist hefur í Arfabót er úr þessu húsi. Fundist hafa átta gjallmolar fram að þessu (undir fimm númerum) og sex þeirra í eða við viðarkolalag í suðaustur horninu. Við þetta má bæta að einn járnklumpur sem talinn er vera hrájárn fannst við viðarkolalagið. Sé gripurinn rétt greindur sýnir hann að fólkið í Arfabót hafi fengist við járngerð eða keypt hrájárn af öðrum sem framleiddi járn á svæðinu. Flest bendir því til þess að húsið sé smíðja, þó frekari ummerki um það séu nú horfin. Einn gjallmolinn kann að vera bráðnum perla (Fnr. 2023-13).

Í húsinu hafa fundist 11 gripir undir átta númerum fram að þessu. Auk gjallsins og hrájárnsins eru það spaði úr hvalbeini og lítill járnagl.

Í lok rannsóknartímans var húsið mælt upp aftur og reyndist þá ýfið minna en fyrri mæling gaf til kynna. Breidd hússins er 1,9 m og lengdin 3,58 m. Það er því 6,08 m².

Þær eru ekki margar smíðjurnar frá miðöldum sem rannsakaðar hafa verið hér á landi. Á stórbýlinu Stöng í Þjórsárdal, sem fór í eyði eftir 1200, er smíðjan 26,95 m². (Vilhjálmur Örn Vilhjálmsson 1995). Við kotbýlið Skarðssel, sem var í byggð 1894–1934 var smíðjan aðeins 4,37 m² að

stærð. (Bjarni F. Einarsson 2017). Smiðja í Kúabót var ekki rannsökuð né staðfest.

Rauðasmiðja að Skógum í Fnjóskadal (Hús A5) var 3,5 x 6,5 m stór, eða 22,75 m². (Guðmundur St. Sigurðarson o.fl. 2013:20). Hún er aldursgreind til 12.–13. aldar og kölluð rauðasmiðja þar sem járn var framleitt úr mýrarrauða. Hún var ekki smiðja sem tilheyrði bæ eins og þær sem áður hafa verið nefndar hér.

Engin smiðja fannst í Kúabót og reyndar fannst þar aðeins einn gjallmoli og hann fannst í Húsi H sem kallað er eldhús af rannsækenda, en hér endurtúlkað sem skemma. Þetta þýðir að smiðjan hefur staðið frá bæ og gæti verið eitt þeirra órannsökuðu húsa sem enn má sjá í kringum bæinn.

Kirkja og kirkjugarður

Kirkjan

Nú ætti að vera orðið ljóst að hin meinta kirkja er kirkja². Það eina sem vantar eru grafir í garðinum. Innri mál hennar eru 2,54 x 5,38 sem gera 13,67 m². Ytri mál hennar eru 5,8 m á breidd og 7,7 m á lengd. Hún er því nokkuð minni en nágranna kirkjan í Kúabót sem var 16,96 m². Kirkjan á Stöng er 9,24 m² (Vilhjálmur Örn Vilhjálmsson 1995) og því minni en kirkjurnar í Kúa- og Arfabót. Stangarkirkjan er einnig eldri en þær báðar og það kann að skýra stærðarmunin, að kirkjur hafi stækkað eftir því sem leið á miðaldir. Um stærðir rannsakaðra kirkna á Íslandi má lesa í *Landnám og landnámsfólk* (Bjarni F. Einarsson 2020:424).

Rými	Innri mál	Ytri mál
Arfabót	2,54 x 5,38 = 13,67 m ²	5,8 x 7,7 = 44,66 m ²
Kúabót	3,2 x 5,3 = 16,96 m ²	≈ 58,96 m ²
Stöng	2,8 x 3,3 = 9,24 m ² + 0,5 (kór)	≈ 25,5 m ² . (+ kór)

Tafla x. Samanburður á stærðum nokkurra rannsakaðra kirkna á Íslandi.

Hugtakið kirkja er hér notað í víðum skilningi, en kirkjum mátt skipta upp í nokkrar tegundir eftir hlutverki þeirra og skildum. Í alkirkjum skildi syngja messur hvern helgan dag. Í hálf- þriðjungs- og fjórðungskirkjum skyldi syngja messur annan, þriðja eða fjórða hvern helgan dag. (Hjalti Hugason 1988:85). Kirkjur með takmörkuð réttindi og skyldum og þjónuðu einu heimili kallast stundum heimiliskirkjur (sami 1988:84). Kirkjan í Arfabót hefur vafalaust verið ein slíkra og því hæpið að hún hafi haft grafrar- eða skírnarrétt, þó það sé ekki útilokað, því sumar þeirra fengu leyfi biskups til þessa. En hún gæti einnig hafa verið bænhus sem var sérstakt afbrigði guðshúsa fyrir eitt heimili. Munurinn á heimiliskirkju og bænhusi var því lítill að öðru leyti en því að í bænhusi mátti ekki messa á stórhátíðum, þá skildi hlusta í sóknarkirkjunni og þá líklega í Þykkvabæ. Í bænhusum mátti ekki skíra, konur máttu ekki vera þar eftir barnsburð, ekki mátti gifta, grafa lík eða gefa aflausnir.

Veggirnir eru úr torfi og grjóti með innri kjarna úr torfi. Mesta breidd veggjanna neðst er 1,71 m að sunnan og 1,78 að norðan (mælt við

² Hvort kalla eigi húsið kirkju, bænhus eða kapellu skiptir ekki máli hér. Guðshús hefur það verið í upphafi.

Mynd 9. Horft yfir kirkjurústina fyrir rannsókn 2012. Myndin var tekin þann 12. nóv. 2011 þegar farið var í ferð til Arfabótar með Þórði Tómassyni, en Þórður fékk undirritaðan til að koma og skoða með það að markmiði að rannsókn hæfist þegar næsta sumar. (Horft mót A. Ljósm. BFE).

vesturgaflinn í báðum tilfellum). Hæð grjóthleðslunnar á gaflinum er 0,99 m að sunnan og 0,73 að norðan. Líkleg torftækni í veggjum var lýst í skýrslu I frá 2013, en veggirnir hafa verið hlaðinir úr hnausum.

Veggirnir dragast saman upp á við að utanverðu, en veggir inni í kirkjunni eru lóðréttir nema þar sem þeir hafa fallið inn í kirkjuna.

Utanvert er hæð grjóthleðslanna (mælt á miðjunni) 1,21 m á suðurvegg, 0,91 m á austurvegg og 1,14 m á norðurvegg. Vesturveggur hefur haft þil.

Eins og kemur fram í skýrslu 2013 fundust engir gripir inni í kirkjunni (Bjarni F. Einarsson 2013). Ofarlega í norðurveggnum utanvert fannst einn gripur úr bronsi síðastliðið sumar. Aðrir gripir fundust ekki í henni. Örfá mannvirki fundust inni í kirkjunni, en það voru nærri því ferhyrnd hola við austurgaflinn sem var 0,4 x 0,45 m stór og vísbendingar um stoðarsteina voru að finna sín hvoru megin í hornum við austurgaflinn og tveir austarlega á norður- og suðurveggnum. Húsið hefur því varla verið þrískipa með stoðir úti á gólfinu, heldur hafa stoðirnar verið með veggjum.

Að sunnanverðu komu steinar í ljós undir kirkjunni sem hafa verið hluti af eldri kirkju á staðnum, en vísbendingar um slíkt komu í ljós síðastliðið sumar að norðanverðu. Eldri kirkjan hefur snúið örlítið meira í norður en sú yngri og hefur verið mjög svipuð að stærð, hugsanalega örlítið stærri.

Kirkjan í Kúabót, sem var lítið eitt stærri, en nánast alveg eins í forminu og hvað byggingarefni varðar, geymdi mikið magn af gripum, ólíkt því sem

Mynd 10. Loftmynd af kirkjunni og kirkjugarðinum. Sjá má að sunnan við kirkjuna hefur verið grafið aðeins dýpra (um 20 sm) í leit að gröfum. Þar var svartur sandur sem virðist geta verið tilkomin áður en að eldri kirkjan var byggð (ekki alveg ljóst). (Stafr. myndir nr. 2023-64 (skorin). N vísar upp. Ljósm. BFE).

var í Arfabót. Hún hefur því fengið nýtt hlutverk eftir að hún hætti að þjóna sem guðshús. Hlutverkið sem hún hefur fengið var hlutverk skemmunnar. Í Arfabót fékk kirkjan einnig annað hlutverk sem ekki skildi eftir sig neina gripi.

Það þótti ekki mikið tiltökumál að nýta kirkjur undir veraldlega hluti áður fyrr, þó það sé síður gert nú á tímum. Ef þær voru í einkaeign, eins og algengt var, þurfti ekki að leita leyfis til þess (Hjalti Hugason 1988:150).

Kirkjugarðurinn

Kirkjugarðurinn er 18,20 m utanvert A–V og 17,95 m N–S. Formið á garðinum er einskonar fimmhyrningur. Allar hliðar nokkuð beinar nema norðurveggurinn. Garðurinn sjálfur er úr torfi einu saman nema kaflinn vestast, þar er grjót í undirstöðum bæði að utan- og innanverðu og nokkrar hæðir upp. Þessi kaflar markast af tveimur hliðum í garðinum. Þetta er best varðveitti kaflar kirkjugarðsveggjanna og þarna er hann 1,17 m breiður.

Nyrðra hliðið er 1,28 m breytt og það syðra 1,15 m breitt. Kampsteinar sjást í nyrðra hliðinu að vestanverðu, en engir kampsteinar eru í syðra hliðinu. Á Gásum var hluti kirkjugarðsins með grjóti neðst að innanverðu, á um 8,5 m löngum kafla (Orri Vésteinsson 2008:48) sem er nokkuð styttra en í Arfabót, en þar var lengdin um 11,4 m. Og alveg eins og í Arfabót, þá voru hleðslurnar beint vestur af kirkjunni.. Hver skýringin kann að vera á þessum grjóthleðslum liggur ekki fyrir, en líklegasta skýringin er að þetta tengist einhverjum trúarlegum hugmyndum.

Að það skuli vera tvenn hlið á kirkjugarðinum í Arfabót kemur á óvart og þekkir höfundur ekki til að slíkt fyrirkomulag sé annarsstaðar á Íslandi í miðaldakirkjugörðum. Í suðausturhorninu er rof í garðinum (ekki hlið).

Samkvæmt kristnirétti hinum nýja frá 1275 átti kirkjugarðsveggur að vera 40 skref frá höfuðkirkju, en 30 frá kapellu (líklega átt við bænhús. Ísl. fornbréfasafn 1893:127). Lengdin á milli kirkju og kirkjugarðs í Arfabót er minni en í báðum þessum tilfellum. Þetta mun hafa verið algengt á Íslandi að þessi fyrirmæli voru ekki uppfyllt.

Frá vesturgafli kirkjunnar liggur stétt út um nyrðra hliðið og í beina stefnu að bæjardyrum bæjarhúsanna. Stéttin virðist vera tvær kynslóðir. Efri stéttinn er gerð úr grófu ósléttu grjóti, en sú neðri úr flötum hellum.

Báðar stéttirnar hafa tilheyrt líftíma yngri kirkjunnar. Hæð þeirra yfir sjávarmáli miðað við hæð eldri kirkjunnar er of mikil til að geta verið hluti af henni.

Þegar Arfabót er yfirgefinn eru allar líkur á því að kirkjan hafi þá verið komin úr brúki sem guðshús. Kirkjugarðurinn er orðinn lúinn og honum ekki haldið við, nema hugsanlega vestasti hluti hans sem er á milli hliðanna. Hann er ólíkur öðrum hlutum garðsins á þann veg að hann var sléttur og felldur undir sandinum, en aðrir hlutar mjög óslettir, mispykkir og dældaðir. Kirkjan sjálf er hins vegar mjög heilleg, veggir nánast heilir í fullri hæð. Þetta gæti bent til þess að kirkjan hafi verið byggð, eða endurbyggð skömmu áður en búskap var hætt, eða, að kirkjan hafi þjónað öðrum tilgangi í lokin og því tengdu hafi veggstubburinn á milli hliðanna verið haldið við sem og kirkjunni. Yngri stéttin gæti hafa verið hluti af þessu tímabili kirkjunnar þegar hún var ekki lengur guðshús. Í gólfinu í kirkjunni fundust hófför sumarið 2012 og þar gæti skýringin verið. Kirkjur þjónuðu gjarnan ýmsum veraldlegum hlutverkum, allt frá skemmum til veisluhalda.

Það eru ekki margir kirkjugarðar rannsakaðir í heild sinni á Íslandi. Þá er átt við sjálfan garðinn umleikis kirkjuna, ekki það sem í honum var. Þó eru nokkrir sem má nefna þótt ekki séu þeir allir fullrannsakaðir.

Í Keldudal á Hegrnesi í Skagafirði fannst kirkjugarður og kirkja árið 2002. (Guðný Zoäga 2008:13). Var hvorutveggja rannsakað ári síðar. Minjarnar eru frá 11.–13. öld. Kirkjurústin var illa farin, en hefur verið um 3 x 3–4 m stór að innanmáli. Þetta hefur ekki verið torfkirkja, heldur stafkirkja. Kirkjugarðurinn var hringlaga og ummál hans hefur verið um 18–19 m utanvert. (Sama 2008:25). Í garðinum fundust 52 grafir og 54

einstaklingar. Kirkjugarðsveggurinn var hlaðin úr torfi, með einfaldri röð af grjóti neðst, utanvert. Garðurinn í Keldudal var eldri en garðurinn í Arfabót. Ekkert hlið var staðfest né stétt.

Sumarið 2012 hófst fornleifarannsókn á 11. aldar kirkjugarði og kirkju í Stóru-Seylu á Langholti í Skagafirði, en áður höfðu farið fram forrannsókir og jarðsjármælingar á tveimur kirkjugörðum á staðnum. (Guðný Zoëga 2013). Annar garðanna var þekktur en hinn óþekktur. Sá þekkti var ívið yngri eða frá því um 1100 og í báðum voru grafir. Rannsóknin 2012 beindist að eldri garðinum. Var hann hringlaga um 18 m í þvermál utanvert, gerður úr grjóti neðst en restin torf. Á garðinum var hlið og úr hliðinu að bænum, sem var fimm m frá, lá stétt. Í miðjum garðinum var kirkjurúst, 2 m breið og 2,7 m löng að innanmáli. Þar hefur verið timburkirkja (staðkirkja). Ekkert gólf fannst í henni.

Í Keflavík á Utanverðunesi í Skagafirði voru gerðar jarðsjármælingar á hringlaga kirkjugarði og kirkju árið 2017. Garðurinn reyndist um 20 m í þvermál. Var hann svo staðfestur ári síðar og í honum voru grafir. (Guðný Zoëga 2018). Þessi garður var einnig eldri en sá í Arfabót.

Mynd 11. Kirkjan og kirkjugarðurinn í Arfabót á Mýrdalssandi. Rautt sýnir hugsanlegt staði fyrir altari. Ljósgrænt sýnir rof í kirkjugarðsvegg. Dökkgrænt og dökkgrátt sýnir leifar af eldri kirkju. Ljósgrátt í stétt sýnir yngri kynslóð stéttarinnar. Milligrátt í stétt sýnir eldri kynslóð stéttarinnar. Ljósgrár litur í veggjum kirkju og kirkjugarðs sýnir efstu steina, en milligrátt sýnir steina neðar. Prh. sýnir þar sem könnunarskurðir voru grafnir inn í kirkjugarðsvegginn í þeim tilgangi að finna grjót. (Teiknað eftir stafr. myndum nr. 2023-64).

Efni	2012	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Samtals	A	B	C	D	E	F	G	H	Hlað	Kirkjug.	Annarsstaðar
Bein	-	15	9	13	11	9	2	2	61	7	3	19	-	1	15	3	2	6	3	2 (lausaf.)
Brons		2	4	1	10	16	3	5	41	2	-	4	-	-	26	-	1	2	4	1 lausaf. í skemmu
Járn		5	9	6	17	13	1	7	58	4	2	8	-	2	24	8	2	5	1	2
Steinn		3	-	1	6	3	-	2	15	2	1	-	-	1	7	3		-		1
Tré		1	3	2	5	24	-	-	35	1	-	5	-	3	26	-		-		-
Flöguberg		-	1	-	-	5	-	-	6	-	-	-	-	-	6	-		-		-
Leirtau		-	-	-	-	4		1	5						4			1		
Skel/						1	-	-	1						1					
Leður						3	-	-	3						3					
Ull						3	-	-	3						3					
Gjall							1	4	5								5			

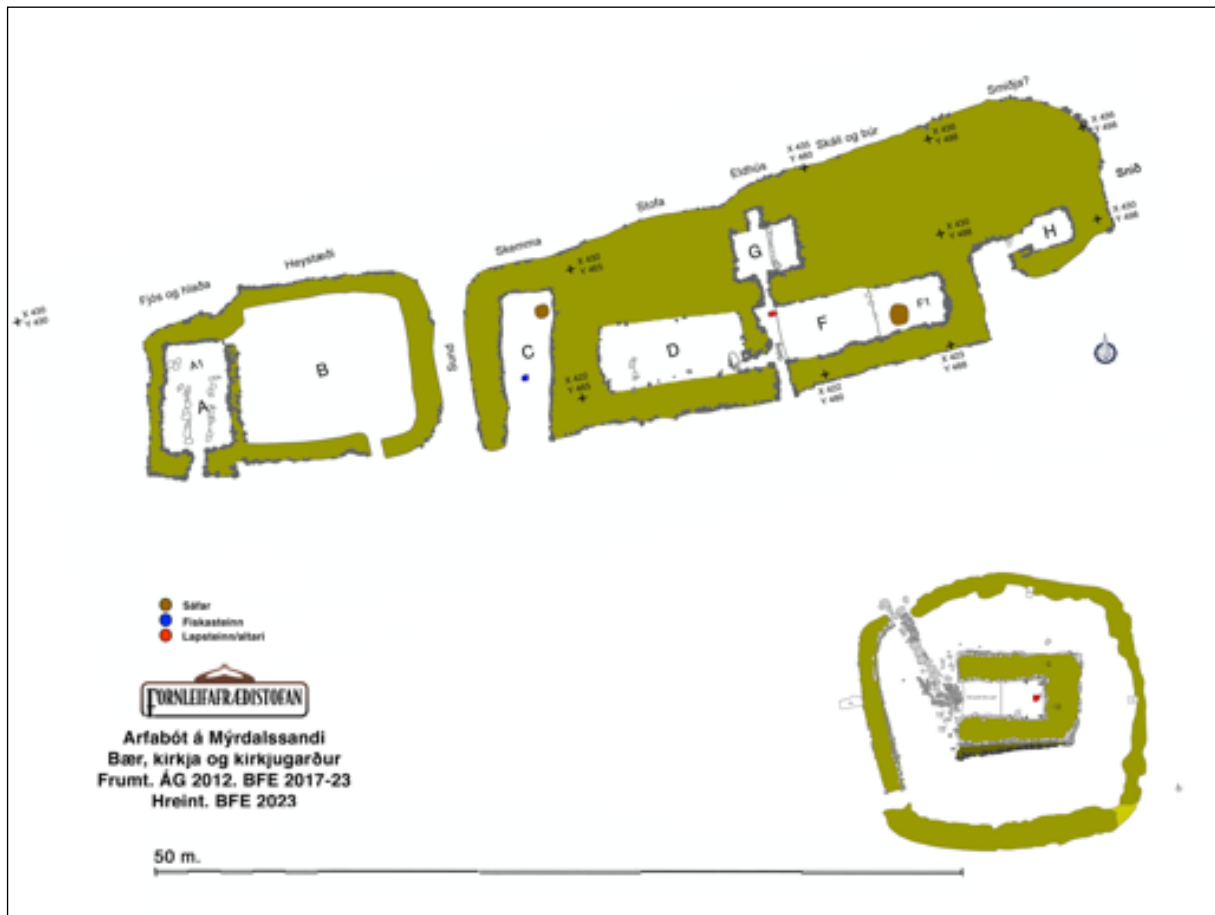
Tafla 1 yfir efnisflokkka (fundanúmer) sem fundist hafa árin sem rannsóknir hafa farið fram í öllum húsum í Arfabót og utan þeirra. Í nokkrum tilfellum eru fleiri en einn gripur skráðir saman. Ekki er tekin afstaða til vafaatriða.

Tegund	A Fjós	B Heystæði	C Skemma	D Stofa	E Klefi	F Skáli	G Eldhús	H	Hlað	Kirkjug.	Lausafundur
Hnífar	1				1	2					1
Steinar	2	1				7					
Kljásteinar						4	2				
Snældusnúðar						2					
Brýni			1			5					
Rónaglar									2		
Naglar (járn)				2	1	5	2	1	3	1	
Naglar (brons)								1		1	
Sneisar			3		1	1					
Brons (plöt.lykkja, lok)			2			3				3	
Unnið tré			1			4					
Unnin bein			1			1		1			
Hóffjæðir			1			1	3		1		
Kolur					1		1				
Bronsprjónar						1					
Járnlykkja						1				1	
Fiskasleggjur						1					
Bronsborði						2					
Bronskál						3					
Bronsdiskur						1					
Bronsskinnur						1					
Slípisteinar						1					
Tréhælar						3					
Trélok						1					
Beltissproti						1					
Næla						1					
Leirtau						4				1	
Leður						3					
Skel/hismi						1					
Kotra						1					
Sill						1					
Sleif						1					
Textill						3					
Gjall								5			

Tafla 2 yfir sumar gripategundir í einstökum húsum, án beina. Ákveðin óvissa er með greiningar á fáeinum gripum.

Kirkjugarður á Hofstöðum í Mývatnssveit er 25 m í þvermál og áttstendur (Hildur Gestsdóttir 2016:30). Inn í honum voru 170 grafir og þar af 90 barnagrafir sem gerir hann einstakan. Garðurinn er aldursgreindur til 1300–1410 (Hildur Gestsdóttir 2015:15). Upphafið mátti rekja allt til 940–1104. Garðurinn var hlaðinn úr torfi (streng) einu saman með einu hliði sem var hlaðið úr grjóti og í því var stétt, sem þó náði hvorki út úr hliðinu né inn að kirkjunni.

Kirkjan í Kúabót, sem er rétt tæpir 2,5 km NA frá Arfabót, er mjög áþekkt kirkjunni í Arfabót. Sama bygginarlag er á þeim, sömu efni og svipuð stærð. Þar fundust stoðarsteinar í austurhornunum og einnig við suður- og norðurvegg skammt frá. Gólfíð í kirkjunni í Kúabót var ógreinilegt en því fundust viðarleifar og höggspærir og stokkar ofan á stoðarsteinum upp við langveggina sem benda til þess að timburgólf hafi verið í kirkjunni. (Lilja

Mynd 12. Bær, kirkja og kirkjugarður.

Árnadóttir 1987:58). Stétt lá að kirkjunni frá bæjardyrum og ýmislegt benti til þess að utan um kirkjuna hafi verið kirkjugarður, en það var ekki rannsakað ýtarlega og reyndar mjög lítið pláss á milli kirkjunnar og bæjarins í Kúabót svo þetta er alls ekki víst. Engar grafir fundust í kirkjugarðinum í Kúabót.

Þrátt fyrir nokkra leit fundust engin ummerki um að grafir kynnu að finnast í kirkjugarðinum í Arfabót. Sunnan megin í honum var grafið aðeins dýpra, eða um 20 sm, en þar fundust ekki heldur ummerki um grafir. Allt bendir því til þess að aldrei hafi verið grafið í kirkjugarðinum í Arfabót. Leitinni verður þó haldið áfram næsta sumar.

Í garðinum og kirkjugarðsveggnum fundust fimm gripir þetta sumar og eru þá gripirnir orðnir 10 í garðinum og utan á kirkjunni.

Í stéttinni fundust einn bronsnagli og tvö bein. Á kirkjugarðsveggnum fundust tvær plötur af bronsi. Beinin tvö voru skoðuð af beinafræðingi og eru örugglega ekki mannabein. Stærri beinið er úr nautgrip og það minna úr kind.

Nákvæm aldursgreining á kirkjunni í Arfabót liggur ekki vel fyrir. Ef bærinn hefur farið í eyði um miðja 15. öldina þá er kirkjan frá því í lok 14. aldar og eldri kirkjan gæti því verið frá fyrri helmingi 14. aldar. Á næsta ári verða tekin gjóskusýni úr kirkjugarðsvegg og báðum kynslóðum kirknanna ef hægt er.

Gripir

Samtals fundust 24 gripir undir 21 fundanúmeri sumarið 2023. Undir einu fundanúmeranna voru fjórir gjallmolar úr Húsi H. Algengustu efnisflokkarnir nú voru járn, brons og gjall, auk beina, steina og leirtaus (sjá töflu 1).

Gripum mun nú ekki fjölga neitt að ráði við næstu rannsóknir þar sem bæjarhúsin eru að mestu leiti fullrannsókuð miðað við markmið rannsókna, sem var fyrst og fremst að kanna síðasta skeið bæjarins. Það má því fullyrða að gripafjöldinn er mjög lítill í Arfabót miðað við t.d. Kúabót. Ástæðan hlýtur að vera sú að fólkið fór ekki með hraði frá Arfabót, heldur hvarf á brott með skipulögðum hætti eins og viðrað er í síðustu skýrslu. Það hefur tekið með sér allt sitt hafurtask og aldrei snúið aftur. Það hefur jafnvel tekið með sér helstu húsaviði svo sem stoðir og stokka.

Mikill munur er á fjölda gripa í Arfabót og Kúabót. Fundanúmerin í Kúabót eru rúmlega 560, en 233 í Arfabót. Minna var safnað í Kúabót og oft látið duga að taka sýnishorn sem gerir fundanúmerin færri en ella. Í Kúabót fundust efnisflokkar sem ekki fundust í Arfabót. Flokkar eins og blý, tin, silfur, gler og vax. Þar fannst fjöldi leirkersbrota, íláta úr bronsi, úrskornu timbri og þar fannst líkneski. Allt bendir þetta til velsæmis í Kúabót og það hefur varað þar til það tók snöggan enda. Myndin er talsvert öðruvísi í Arfabót. Þar var talsverður aðdragandi að endinum, aðdragandi sem lýsa má sem hnignun sem endaði svo með því að ekki var búandi lengur á staðnum.

Sýni

Sjö sýni voru tekin sumarið 2023. Voru það tvö jarðvegssýni sem stefnt er að eDNA greina, tvö viðarkolasýni, eitt viðarsýni og tvö gjóskusýni. Stefnt var að því að fara aftur austur í Arfabót til að taka fleiri gjóskusýni, en jarðhræringar í Grindavík komu í veg fyrir að sú ferð væri farin. Hún er á dagskrá um leið og aðstæður leyfa. Þá verður stefnt að því að taka gjóskusýni undir bænum, úr báðum kynslóðum kirkjunar, úr kirkjugarðinum og úr sandlagi í kirkjugarðinum sem líklega er eldra en kirkjurnar.

Beinin tvö sem fundust í stéttinni í kirkjugarðinum voru send í greining til dr. Helene Benkert í HÍ. Þau reyndust úr nautgrip og kind.

Hugleiðingar og næstu skref

Kirkjurnar í Arfabót og Kúabót eru einu kirkjurnar á Íslandi við bæi þar sem grafir hafa ekki fundist. Á öllum öðrum stöðum þar sem rannsóknir hafa farið fram eru grafir. Þó verður að nefna meinta kirkju að Geirsstöðum í Hróarstungu þar sem hvorki var kirkjugarður né öruggar grafir að finna, en hún er talin vera úr frumkristni um 1000. Helsta vísbending um að þetta hafi verið kirkja eru þrjú meint mannabein sem fundust í gryfju (gröf?) sunnan við hana og lítið mannvirki austan við rústina, talinn vera kór (Steinunn Kristjánsdóttir 1998:21-22), sem var áþekkt að stærð og nokkrir

aðrir kórar við rannsakaðar kirkjur svo sem í Varmá í Mosfellsdal frá því eftir 1397 (Sveinbjörn Rafnsson 1971:36) og á Þórarinsstöðum í Seyðisfirði úr frumkristni (Steinunn Kristjánsdóttir 2004).

Við aðeins tvær aðrar kirkjur á Íslandi hafa ekki fundist grafir, en það eru kirkjan á verslunarstaðnum Gáseyri við Eyjafjörð frá 12.–13. öld (Orri Véstseinnsson 2008) og kapellan í Kapelluhrauni í Hafnarfirði frá því um 1500. (Kristján Eldjárn 1957). Hvorugar þeirra voru bændakirkjur og þjónuðu afmörkuðum hópum fólks og hvorugar voru með torfveggjum.

Það er athyglisvert að þær tvær bændakirkjur þar sem ekki finnast grafir skuli vera úr sömu sveit. Hugsanlega eru það tvö atriði sem geta skýrt það. Í fyrsta lagi er ekki langt í Þykkvabæjarklaustur, eða um 5 km frá Arfabót og um 2,5 km frá Kúabót og í öðru lagi gæti nálægð Kötlu útskýrt þetta að vissu marki. Sífeld gos, flód og sandáburður hefur verið mjög íþyngjandi fyrir bændur á svæðinu og því ekki útilokað að gott hafi verið að reisa guðshús á bænum svo hægt væri að leita skjóls í húsinu og eiga orð við guð sinn þegar áföllin dundu yfir. Í því hefur falist talsvert öryggi fyrir strangtúað fólkið.

Kristján Eldjárn hefur stungið upp á því að heimiliskirkjur og bænhus sem hafi verið með leyfi til greftrunar, hafi fengið leyfið vegna mikillar fjarlægðar í næstu sóknarkirkju og líkflutningar á vetrum erfiðir (Kristján Eldjárn 1953). Þetta getur vel hafa verið svo, en fjarlægðirnar í Kúabót og Arfabót ekki nægilegar til að kirkjurnar tvær hafi fengið grafrarleyfi.

Eins og fram kom í Skýrslu I (Bjarni F. Einarsson 2013) eru engar upplýsingar til um býli með nafninu Arfabót og hið sama gildir um heitið Kúabót. Elsta ritaða heimild um nafnið Arfabót er því líklega í örnefnaskrá. Í sömu skýrslu taldi höfundur að líklegustu bæjarheitin fyrir Arfabót hafi verið Lágey eða Dýralækur. Í skýrslu VII frá 2023 telur höfundur líklegasta nafnið vera Dýranes, og dregur það af því að upptalning eyðibýla á sandinum virðst vera í ákveðinni röð frá vestri til austurs, talið frá Bólhrauni. Varla verður komist nær upprunalegu nafni en þetta.

Aðrir hafa haft hugmyndir um hin upprunalegu nöfn bæjanna og segir t.d. Einar H. Einarsson að nafn Kúabótar kunni að hafa verið Hraungerði (1986:297), eða, að Kúabót sé hið sama og Hafnarnes (sami 1986:303) enda var þar kirkja samkvæmt máldaga Þykkvabæjarklausturs frá 1340 (Ísl. fornbréfasafn 1893:740). Hafnarnes nafnið hefur einnig Schutzback nefnd sem líklegt nafn á Kúabót. (2005:76).

Í kirknatali Páls Jónssonar biskups frá því um 1200 er nokkurra kirkna getið í Álftaveri og á Mýrdalssandi. Auk kirkjunnar í Þykkvabæ eru kirkjur nefndar á Höfðabrekku, á Reyni, í Dyrhólum, á Eyjunni Há og að Sólheimum hinum vestari. Þá er nokkuð ljóst að engar kirkjur eru nefndar við þá bæi sem rústirnar í Arfabót og Kúabót kunna að hafa heitið.

Margt bendir til þess að Arfabót hafi ekki komist aftur í byggð fyrr en eftir 1200, eftir eyðinguna 934 og því hefur kirkja þar ekki verið nefnd í kirknatali Páls biskups.

Í fyrra stóð til að mæla upp nokkrar bæjarrústir og voru Kúabót og Niðurföll mæld með Trimble Juno tæki. Rústir Ósabæjar voru einnig mældar, en sú mæling mistókst í fyrra og var því endurtekin síðstliðið sumar.

Næsta sumar er stefnt að því að taka eDNA (environmental DNA) á bæjarstæðinu í samstarfi við Rocs verkefnið, bæði úr mannvistarlögum og sniðum.

Þau atriði sem eftir er að rannsaka eru hvort rými leynist undir þykkum norðurveggjum bæjarins, kanna hve stór stofan var með því að grafa þverskurði, kanna hvort grafir kunni að leynast í kirkjugarðinum, hvenær byggð hófst aftur í Arfabót eftir gosið mikla 934, hvort meira af gjalli leynist í Húsi H og taka þau sýni sem getið er hér að ofan. Að síðustu á eftir að kanna nokkur torftæknileg atriði í veggjum bæjarhúsanna (hvaða hleðslutækni var notuð, en sést hafa tvær aðferðir fram að þessu, strengur og hnausar. Strengur hefur aðeins fundist í veggjum stofunnar, en hnausar virðast vera í öðrum veggjum. Í skýrslu III er stungið upp á því að strengurinn í stofunni og bogadreginn gaflinn (steinaröð) kunni að vera vísbending um að húsið hafi verið að stofni til eldra en önnur hús á bænum. (Bjarni F. Einarsson 2018:15). Stofan gæti jafnvel verið hluti af fyrsta skeiði bæjarins eftir að hann var byggður upp aftur eftir gosið í Eldgjá. Sú vísbending um að elsta byggingarstig bæjarins sé að finna aðeins 0,3 m undir gólfinu í skálanum styður þessa hugmynd.

Heimildir³

- Afmælisrit til Dr. Phil. Kr. Kálunds bókavarðar við safn Árna Magnússonar 19. ágúst 1914.* Gefið út af Hinu ísl. fræðafélagi í Kaupmannahöfn. Kaupmannahöfn 1914.
- Ármann Guðmundsson. *Kúabót í Álftaveri*. Ástandsskoðun og samanburðarrannsókn. Skýrsla I. Fornleifafræðistofan. Reykjavík 2013.
- Bjarni F. Einarsson. „Inn í eilífðina á augnabliki - Bær í Örfum. *Glettingur*. Tímarit um austfirsk málefni. 15. árg. 2.-3. tbl. 2005.
- Bjarni F. Einarsson. „„Garður er granna sættir.“ Fornigarður í Vogsósum.““ *Árnesingur VII*. Ritst. Gunnar Marel Hinriksson, Már Ingólfur Músson, Skúli Sæland og Þorsteinn Tryggvi Músson. Sögufélag Árnesinga. Reykjavík 2006. Bls. 205-230.
- Bjarni F. Einarsson. *Rannsókn á meintri kirkjurúst á Mýrdalssandi í Álftaveri, V-Skaftafellssýslu*. Skýrsla I. Fornleifafræðistofan. Reykjavík 2013.
- Bjarni F. Einarsson. *Arfabót. Rannsókn á bæjarrústum á Mýrdalssandi í Álftaveri, V-Skaftafellssýslu*. Skýrsla II. Fornleifafræðistofan. Reykjavík 2017.
- Bjarni F. Einarsson (b). *Skarðssel á Landi. Fornleifarannsóknir 2016*. Landsvirkjun - Fornleifafræðistofan. Reykjavík 2017.
- Bjarni F. Einarsson. *Arfabót. Rannsókn á bæjarrústum á Mýrdalssandi í Álftaveri, V-Skaftafellssýslu*. Skýrsla III. Fornleifafræðistofan. Reykjavík 2018.
- Bjarni F. Einarsson. *Arfabót. Rannsókn á bæjarrústum á Mýrdalssandi í Álftaveri, V-Skaftafellssýslu. Skemma, stofa, skáli, eldhús og klefi*. Skýrsla IV. Fornleifafræðistofan. Reykjavík 2019.

³ Hér eru allar heimildir sem komið hafa við sögu frá upphafi rannsókna í Arfabót.

- Bjarni F. Einarsson. *Arfabót. Rannsókn á bæjarrústum á Mýrdalssandi í Álftaveri, V-Skaftafellssýslu. Skáli, eldhús, klefi og bæjarstæði. Skýrsla V.* Fornleifafræðistofan. Reykjavík 2020.
- Bjarni F. Einarsson. *Arfabót. Rannsókn á bæjarrústum á Mýrdalssandi í Álftaveri, V-Skaftafellssýslu. Skáli, búr göng og bæjarstæði. Skýrsla VI.* Fornleifafræðistofan. Reykjavík 2021.
- Bjarni F. Einarsson. *Bærinn sem hvarf í ösku og eldi 1362.* Skrudda. Reykjavík 2020.
- Bjarni F. Einarsson. *Arfabót. Rannsókn á bæjarrústum á Mýrdalssandi í Álftaveri, V-Skaftafellssýslu. Skáli, búr, göng og bæjarstæði. Skýrsla VI.* Fornleifafræðistofan. Reykjavík 2021.
- Bjarni F. Einarsson og Sandra Sif Einarsdóttir. *Þjótandi við Þjórsá. Fornleifarannsóknir 2008.* Landsvirkjun - Fornleifafræðistofan. Reykjavík 2009.
- Björn Lárusson. *The old Icelandic Land Registers.* C.W.K. Gleerup. Lund 1967.
- Búalög um verðlag og allskonar venjur í viðskiptum og búskap.* Sögufélag gaf út. Reykjavík 1915.
- Einar Ólafur Sveinsson. „Byggð á Mýrdalssandi.“ *Skírnir*. Tímarit Hins ísl. bókmenntafélags CXXI. Ár. Ritst. Einar Ól. Sveinsson. Reykjavík 1947. Bls. 185-210.
- Einar H. Einarsson. „Mýrdalur.“ *Árbók Ferðafélags Íslands 1975.* Reykjavík 1975. Bls. 11-124.
- Einar H. Einarsson. „Mýrdalssandur – Álftaver.“ *Skírnir*. 160. árg. 1 tbl. Reykjavík 1986. Bls. 284–306.
- Finnur Jónsson. „Tvö heimildarit um byggð í Öræfum, með athugasemdum.“ *Afmælisrit til Dr. Phil. Kr. Kåhunds bókavarðar við safn Árna Magnússonar 19. ágúst 1914.* Gefið út af Hinu ísl. fræðafélagi í Kaupmannahöfn. Kaupmannahöfn 1914. Bls. 34–47.
- Frásögur um fornaldarleifar.* Sveinbjörn Rafnsson bjó til prentunar. Stofnun Árna Magnússonar. Reykjavík 1983.
- Gísli Gestsson. „Álnir og kvarðar.“ *Árbók Hins ísl. fornleifafélags 1968.* Reykjavík 1969. Bls. 45-78.
- Gísli Gestsson. „Gröf í Öræfum.“ *Árbók Hins ísl. fornleifafélags 1959.* Reykjavík 1959. Bls. 5-87.
- Gísli Gestsson. „Kúabót.“ *Árbók Hins ísl. fornleifafélags 1986.* Reykjavík 1987. Bls. 11-38.
- Gísli Gestsson og Lilja Árnadóttir. „Kúabót í Álftaveri VII. Fundaskrá.“ *Árbók Hins ísl. fornleifafélags 1986.* Reykjavík 1987. Bls. 63–96.
- Guðmundur St. Sigurðarson og Guðný Zoëga. *Skógar í Fnjóskadal. Fornleifarannsókn 2011-2012.* Byggðasafn Skagfirðinga. Rannsóknarskýrslur 2013/140. Sauðárkróki 2013.
- Guðný Zoëga. *Keldudalur í Hegranesi.* Fornleifarannsóknir 2002-2007. Smárit Byggðasafns Skagfirðinga X. 2008.
- Guðný Zoëga. *Uppgröftur kirkjugarðs á Stóru-Seylu.* Skagfirska kirkjurannsóknin II áfangi. Byggðasafn Skagfirðinga. Rannsóknarskýrslur 2013/2134. 2013.
- Guðný Zoëga. *Fornleifarannsókn á fornum kirkjugarði á Utanverðunesi í Skagafirði.* Byggðasafn Skagfirðinga. Rannsóknarskýrslur 2018/211. 2018.
- Guðrún Larsen, Magnús Tumi Guðmundsson og Olgeir Sigmarsson. „Katla.“ *Náttúruvá á Íslandi. Eldgos og jarðskjálftar.* Aðalritstjóri Júlíus Sólmes. Eldgos, ritstjóri Freysteinn Sigmarsson. Jarðskjálftar, ritstjóri Bjarni Bessason. Viðlagatrygging Íslands - Háskólaútgáfan. Reykjavík 2013(b). Bls. 211-233.

- Hildur Gestsdóttir. *Hofstaðir 2014. Interim report*. Fornleifastofnun Íslands. Reykjavík 2015.
- Hildur Gestsdóttir. *Hofstaðir 2015. Interim report*. Fornleifastofnun Íslands. Reykjavík 2016.
- Hjalti Hugason. „Kristnir trúarhættir.“ *Íslensk þjóðmenning V*. Trúarhættir. Norræn trú - Kristni - Þjóðtrú. Ritstj. Frosti F. Jóhannesson. Bókaútgáfan Þjóðsaga. Reykjavík 1988. Bls. 75–339.
- Hjörleifur Stefánsson. *Af jörðu. Íslensk torfhús*. Crymogea. Í samstarfi við Þjóðminjasafn Íslands. Reykjavík 2013.
- Hörður Ágústsson. „Íslenski torfbærinn.“ *Íslensk þjóðmenning I*. Uppruni og umhverfi. Ritst. Frosti Jóhannesson. Bókaútgáfan Þjóðsaga. Reykjavík 1987. Bls. 227-344.
- Íslenskt fornbréfasafn* sem hefir inni að halda bref og gjörninga, dóma og máldaga, og aðrar skrár, er snerta Ísland eða íslenska menn. Gefin út af Hinu ísl. bókmenntafélagi. Annað bindi 1253-1350. Kaupmannahöfn 1893.
- Íslenskt fornbréfasafn* sem hefir inni að halda bref og gjörninga, dóma og máldaga, og aðrar skrár, er snerta Ísland eða íslenska menn. Gefin út af Hinu ísl. bókmenntafélagi. Níunda bindi 1262-1536. Reykjavík 1909–1913.
- Íslenskir annálar*. Annales Islandici AB anno christi 803 AD annum 1430. Sumptibus Legati Arnæ-Magnæani. Hafniæ 1847.
- Jón Steingrímsson. „Skýrslur um Skaptárgosin 1783.“ *Safn til sögu Íslands og íslenskra bókmennta að fornu og nýju*. Gefið út af Hinu ísl. bókmenntafélagi. Fjórða bindi. Kaupmannahöfn og Reykjavík 1907-1915. Bls. 1-73.
- Jón Þorkelsson. „Eyðibýli í Álptaveri ritað 12. Febr. 1918 eptir Stepháni Einarssyni. Með viðbæti um Bólhraun.“ *Blanda*. Fróðleikur gamall og nýr. Sögufélag gaf út. Band I. Reykjavík 1918-20. Bls. 218-225.
- Kristján Eldjárn. „Eyðibýggð á Hrunamannaafrétti.“ *Árbók Hins ísl. fornleifafélags* 1943-48. Reykjavík 1949. Bls. 1-43.
- Kristján Eldjárn. „Tvennar bæjarrústir frá seinni öldum. Viðauki eftir Sigurð Þórarinsson.“ *Árbók Hins ísl. fornleifafélags* 1949-50. Reykjavík 1951. Bls. 102-119.
- Kristján Eldjárn. „Kort oversikt over gravskikke på Island i oldstid og middelalder.“ *Dansk ligbrændingsforenings beretning for 1953*. København 1953. Bls. 63–85.
- Kristján Eldjárn. „Athugasemd um fornar tóftir á Lundi í Lundarreykjadal.“ *Árbók Hins ísl. fornleifafélags* 1964. Reykjavík 1965. Bls. 102-110.
- Kristján Mímisson og Bjarni F. Einarsson. *Rannsókn á rústum nunnuklaustursins á Kirkjubæ*. Skýrsla I. Rannsóknaruppgröftur sumarið 2002. Fornleifafræðistofan. Reykjavík 2002.
- Kristján Mímisson, Bjarni F. Einarsson og Sandra Sif Einarisdóttir. *Rannsókn á rústum nunnuklaustursins á Kirkjubæ*. Skýrsla III. Rannsóknaruppgröftur sumarið 2004. Fornleifafræðistofan. Reykjavík 2004.
- Kristján Mímisson, Bjarni F. Einarsson og Sandra Sif Einarisdóttir. *Rannsókn á rústum nunnuklaustursins á Kirkjubæ*. Skýrsla IV. Rannsóknaruppgröftur sumarið 2005. Fornleifafræðistofan. Reykjavík 2005.
- Lilja Árnadóttir. „Kúabót í Álftaveri II.“ *Árbók Hins ísl. fornleifafélags* 1986. Reykjavík 1987. Bls. 39-46.
- Lilja Árnadóttir (b). „Kúabót í Álftaveri III.“ *Árbók Hins ísl. fornleifafélags* 1986. Reykjavík 1987. Bls. 56-57.

- Lúðvík Kristjánsson. *Íslenskir sjávarhættir IV*. Bókaútgáfa Menningarsjóðs. Reykjavík. 1985.
- Manntal á Íslandi árið 1703*. Tekið að tilhlutun Árna Magnússonar og Páls Vídalín. Ásamt manntali 1729 í þrem sýslum. Gefið út af Hagstofu Íslands. Reykjavík 1924–1947.
- Margrét Hermanns-Auðardóttir. *Íslands tidiga bosättning. Studier med utgångspunkt i merovingetida - vikingatida gårdslämningar i Herjólfssdalur, Vestmannaeyjar, Island*. Studia Archaeologica Universitatis Umensis 1. Umeå universitet. Arkeologiska institutionen. Reykjavík 1989.
- Morgunblaðið*. Vilhjálmur G. Bjarnason á Laufskálum - minning. Fæddur 2. júlí. 1900 Dáinn 4. 11. febrúar 1993.
- Morgunblaðið* „Rústir tveggja í landi Þykkvabæjarklausturs hins forna.“ Fimmtudagur 25. mars 1993.
- Mjöll Snæsdóttir. „Jólgeirsstaðir.“ *Gersemar og þarfaping*. Úr 130 ára sögu Þjóðminjasafns Íslands. Ritst. Árni Björnsson. Þjóðminjasafn Íslands - Hið ísl. bókmenntafélag. Reykjavík 1994. bls. 176-177.
- Náttúruvæðing á Íslandi. Eldgos og jarðskjálftar*. Aðalritst. Júlíus Sólmes. Viðlagatrygging Íslands - Háskólaútgáfan. Reykjavík 2013.
- Orri Vésteinsson. *The church in Gásir. Interim report on excavations in 2004 and 2006*. With contributions from Guðrún Alda Gísladóttir & Ramona Harrison. Fornleifastofnun Íslands. Reykjavík 2008.
- Roussell, Aage. „Stöng.“ *Forntida gårdar i Island*. Meddelanden från den nordiska arkeologiska undersökningen i Island sommaren 1939. Red. M. Stenberger. Ejnar Munksgård. Köbenhavn 1943. Bls. 72-97.
- Schutzback, Werner. *Katla - Saga Kötluelda*. Lafleur. Reykjavík 2005.
- Sigurður Vigfússon. „Rannsókn í Borgarfirði 1884.“ *Árbók Hins ísl. fornleifafélags* 1884-85. Bls. 61-138.
- Sigurður Þórarinnsson. „Katla og annáll Kötlugosa.“ *Árbók Ferðafélags Íslands* 1975. Reykjavík 1975. Bls. 125-149.
- Steinunn Kristjánsdóttir *Geirsstaðir í Hróarstungu - stórbýli á landnáms- og söguöld*. Niðurstöður fornleifarannsóknar. Minjasafns Austurlands sumarið 1997. Skýrslur Minjasafns Austurlands IV. 1998.
- Steinunn Kristjánsdóttir. Steinunn Kristjánsdóttir. *The Awakening of Christianity on Iceland. Discovery of a Timber Church and Graveyard at Þórarinsstaðir in Seyðisfjörður*. Gotarc. Gothenburg. Archaeological Theses. Series B, No. 31. Reykjavík 2004.
- Sveinbjörn Rafnsson. Sveinbjörn Rafnsson. „Kirkja frá síðmiðöldum að Varmá.“ *Árbók Hins ísl. fornleifafélags* 1970. Reykjavík 1971. Bls. 31-49.
- Sveinn Pálsson. Ferðabók Sveins Pálssonar. Dagbækur og ritgerðir 1791-1797. Snælandsútgáfan. Reykjavík 1945.
- Sýslulýsingar 1744-1749*. Sögufélag gaf út. Reykjavík 1957.
- Sýslu- og sóknarlýsingar*. Skaftafellssýsla. Jón Aðalsteinn Jónsson og Svavar Sigmundsson sáu um útgáfuna. Sögufélag. Reykjavík 1997.
- Thorvaldur Thordarson, D.J. Miller, G. Larsen, S. Self, H. Sigurðsson. „New estimates of sulfur degassing and atmospheric mass-loading by the 934 AD Eldgjá eruption, Iceland.“ *Journal of Volcanology and Geothermal Research* 108. 2001. Bls. 33–54.
- Valtýr Guðmundsson. *Privatboligen på Island i sagatiden samt delvis i det övriga Norden*. Andr. Fred. Höst & söns forlag. Köbenhavn 1889.

- Vilhjálmur Örn Vilhjálmsson. ”Gård og kirke på Stöng i Þjórsárdalur. Reflektioner på den tidligste kirkeordning og kirkeret på Island”. Red. J. F. Krøger og H. R. Naley. *Nordsjøen. Handel, religion og politikk. Karmøyseminaret 1994 og 1995*. Dreyer bok. Stavanger: 119-139.
- Þorkell Grímsson. „Miðaldabyggð á Reyðarfelli.“ *Minjar og menntir*. Afmælisrit helgað Kristjáni Eldjárn 6. des. 1976. Bókaútgáfa Menningarsjóðs. Reykjavík 1976. Bls. 565-575.
- Þorsteinn Magnússon. „Relatio Þorsteins Magnússonar um jöklabrunann fyrir austan 1625.“ *Safn til sögu Íslands og íslenskra bókmennta að fornu og nýju*. Gefið út af Hinu íslenska bókmenntafélagi. Fjórða bindi. Reykjavík 1907–1915. Bls. 200–215.
- Þorvaldur Thoroddsen. „Ferð um Vestur-Skaftafellssýslu sumarið 1893. *Andvari*. Tímarit Hins ísl. þjóðvinafélags. Nítjándi ár. Reykjavík 1894. Bls. 44-161.
- Þorvaldur Thoroddsen. *Landfræðisaga Íslands*. Hugmyndir manna um Ísland, náttúruskoðun og rannsóknir, fyrr og síðar. Gefin út af Hinu ísl. bókmenntafélagi II. Kaupmannahöfn 1898.
- Þorvaldur Þórðarson. Bréf með skýrslu dags 8.12.2019.
- Þorvaldur Þórðarson. Bréf dags 22.12.2022.
- Þór Magnússon. „Sögualdarbyggð í Hvítárholti.“ *Árbók Hins ísl. fornleifafélags 1972*. Reykjavík 1973. Bls. 5-80.
- Þórður Tómasson. *Mjólk í mat*. Þættir um mjólkurstörf og mjólkurmat. Sæmundur. Selfossi 2016.
- Örnefnaskrá. Þykkvibær. Norðurhjáleiga-Þykkvabæjarklaustur-Hraungerði-Sauðhúsnes. Ari Gíslason skráði. Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum. Örnefnasafn.

Af netinu:

eldgos.is/katla/

Gissur Jóhannesson. „Álftaver.“ gissurjoh.blog.is/blog/gissurjoh/entry/1166568/ Sótt þann 25. mars 2013.

Hansen, Gitte. Women’s oldest Profession? Evidence from twelfth Century Bergen, Norway. <http://medieval-europe-paris-2007.univ-paris1.fr/G.Hansen.pdf>.

Landmælingar Íslands. Kortasafn. Hjörleifshöfði-Þykkvibær (hluti af). www.lmi.is/kortasafn/. Sótt 28. mars 2013.

mbl.is „Batt gosið í Eldgjá enda á landnámsöld?“ Morgunblaðið 5. desember 2006.

Kvikmynd:

Saga Kötlugosa og horfinna byggða á Mýrdalssandi. Ágrip í máli og myndum. Þórir N. Kjartansson. [2020].

Tæknilegar upplýsingar*Rannsóknarstaður:*

Rústir á Mýrdalssandi, er kallaðar eru Arfabót í Álfaveri, V-Skaftafellssýslu.
X 400 Y 500 = E 527383 N 330467.

Verkkaupi/kostunaraðili:

Fornminjasjóður og Skaftárhreppur

Ábyrgðaraðili:

Bjarni F. Einarsson, Fornleifafræðistofunni.

Leyfi Minjasöfnunar Íslands:

8. júní 2023.

Leyfi númer:

201705-0063.

Þjóðminjasafn númer:

2023-29.

Starfsmenn:

Anna S. Ingólfssdóttir. Fornleifafræðinemi.
Dr. Bjarni F. Einarsson. Fornleifafræðingur.
Giorgia Sottotetti. Fornleifafræðingur.
Sigþór Bjarni Geirsson. Fornleifafræðinemi.
Þorgeir Eiríksson, gröfu- og aðstoðarmaður.

Samstarfsaðilar:

Hilmar J. Malmquist Náttúruminjasafni Íslands, dr. Ólafur Eggertsson Skógræktarstöðinni á Mógilsá, Próf. Snæbjörn Pálsson HÍ. Próf. Þorvaldur Þórðarson HÍ og dr. Wesley Randall Farnsworth háskólanum í Kaupmannahöfn (HM Queen Margrethe II's and Vigdís Finnbogadóttir's Interdisciplinary Research Centre on Ocean, Climate and Society (ROCS).

Forvarsla:

Þjóðminjasafn Íslands.

Rannsóknartími:

3. júlí - 21. júlí.

Hnitakerfi:

Eigið.

Hæðakerfi:

Eigið.

Uppgrafið efni, magn:

Um 60 rúmmetrar.

Geymsla gagna:

Öll gögn verða geymd á Fornleifafræðistofunni þar til annað verður ákveðið.

Skýrsla hjá:

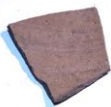
M.a. Minjastofnun Íslands, Þjóðarbókhöðu (rafhladan.is), Náttúruminjasafni Íslands, Þjóðminjasafni og Fornleifafræðistofunni.

Skrár

Fundaská 2023	Bls. 23
Stafrænar myndir 2023	Bls. 25
Sýnaskrá 2023	Bls. 30
Teikningaskrá 2023	Bls. 31

Nr.	Fundardagur	Heiti	Efni	Safnnúmer B2	
1	3.7.2023	Hnífur	Járn	29	
Teg. mannvirkis		Nr. lags	Hnit X	Hnit Y	Hnit Z
Heimildir/Ath.					
Fannst í uppmokstri sunnan við skálann.					

Nr.	Fundardagur	Heiti	Efni	Safnnúmer B2	
2	5.7.2023	Snældusnúður	Steinn	29	
Teg. mannvirkis		Nr. lags	Hnit X	Hnit Y	Hnit Z
Heimildir/Ath.		Búr	426,75	487,44	8,77
Fannst í NA horni búrsins. Rauður.					

Nr.	Fundardagur	Heiti	Efni	Safnnúmer B2	
3	5.7.2023	Leirtau	Leir	29	
Teg. mannvirkis		Nr. lags	Hnit X	Hnit Y	Hnit Z
Heimildir/Ath.		Búr	426,12	487,52	8,78
Í miðju rýmisins um 15 sm frá austurvegg.					

Nr.	Fundardagur	Heiti	Efni	Safnnúmer B2	
4	6.7.2023	Hrájárn?	Járn	29	
Teg. mannvirkis		Nr. lags	Hnit X	Hnit Y	Hnit Z
Heimildir/Ath.		Smiðja?	429,26	495,40	8,52
Fannst í austurhlutanum. (ísl. framleiðsla?).					

Nr.	Fundardagur	Heiti	Efni	Safnnúmer B2	
5	6.7.2023	Járn	Járn	29	
Teg. mannvirkis		Nr. lags	Hnit X	Hnit Y	Hnit Z
Heimildir/Ath.		Búr	424,10	487,13	8,74
Fannst í tunnustæði í SA horni. Í tunnufari 2.					

Nr.	Fundardagur	Heiti	Efni	Safnnúmer B2	
6	11.7.2023	Steinn (skaft?)	Steinn	29	
Teg. mannvirkis		Nr. lags	Hnit X	Hnit Y	Hnit Z
Heimildir/Ath.					
Fannst utan og vestan við dyr inn í skála. Hugsanlega skaft af kolu.					

Nr.	Fundardagur	Heiti	Efni	Safnnúmer B2	
7	11.7.2023	Nagli	Brons	29	
Teg. mannvirkis		Nr. lags	Hnit X	Hnit Y	Hnit Z
Heimildir/Ath.		Kirkjug.	400,95	489,10	8,17
Fanns í stéttinni vestan við kirkjuna.					

Nr.	Fundardagur	Heiti	Efni	Safnnúmer B2	
8	12.7.2023	Bein	Bein	29	
Teg. mannvirkis		Nr. lags	Hnit X	Hnit Y	Hnit Z
Heimildir/Ath.		Kirkjug.	400,21	486,00	8,19
Fanns í stéttinni vestan við kirkjuna. Sjá má bláan lit (gos).					

Nr.	Fundardagur	Heiti	Efni	Safnnúmer B2	
9	12.7.2023	Bein	Bein	29	
Teg. mannvirkis		Nr. lags	Hnit X	Hnit Y	Hnit Z
Heimildir/Ath.		Kirkjug.	400,57	485,39	8,06
Fanns í stéttinni vestan við kirkjuna.					

Nr.	Fundardagur	Heiti	Efni	Safnnúmer B2	
10	14.7.2023	Gjall	Gjall	29	
Teg. mannvirkis		Nr. lags	Hnit X	Hnit Y	Hnit Z
Heimildir/Ath.		Smiðja?	428,85	491,50	8,51
Fannst upp við suðurvegg.					

Nr.	Fundardagur	Heiti	Efni	Safnnúmer B2	
11	17.7.2023	Öngull?	Járn	29	
Teg. mannvirkis		Nr. lags	Hnit X	Hnit Y	Hnit Z
Heimildir/Ath.		-	429,4	489,4	9,85
Fannst ofan á vegg norður af rými E/H.					

Nr.	Fundardagur	Heiti	Efni	Safnnúmer B2	
12	17.7.2023	Skeifa	Járn	29	
Teg. mannvirkis		Nr. lags	Hnit X	Hnit Y	Hnit Z
Heimildir/Ath.		Skáli	424,70	483,10	8,77
Fannst sunnan við miðjuna.					

Nr.	Fundardagur	Heiti	Efni	Safnnúmer B2	
13	17.7.2023	Perla?/gjall	Gler/gjall	29	
Teg. mannvirkis		Nr. lags	Hnit X	Hnit Y	Hnit Z
Heimildir/Ath.		Smiðja?	428,82	494,77	8,52
Fannst við suðurveggin í miðju rýminu. Brennt.					

Nr.	Fundardagur	Heiti	Efni	Safnnúmer B2	
14	18.7.2023	Gjall	Gjall	29	
Teg. mannvirkis		Nr. lags	Hnit X	Hnit Y	Hnit Z
Heimildir/Ath.		Smiðja?	429,00	495,40	8,55
Fannst í SA horni, í „kolahrúgu“.					

Nr.	Fundardagur	Heiti	Efni	Safnnúmer B2	
15	19.7.2023	Járn (band)	Járn	29	
Teg. mannvirkis		Nr. lags	Hnit X	Hnit Y	Hnit Z
Heimildir/Ath.		Búr	425,5	487,1	8,74
Fannst í fyllingur nyrðri tunnu (tunna I).					

Nr.	Fundardagur	Heiti	Efni	Safnnúmer B2	
16	19.7.2023	Gjall	Gjall	29	
Teg. mannvirkis		Nr. lags	Hnit X	Hnit Y	Hnit Z
Heimildir/Ath.		Smiðja?	428,95	495,35	8,52
Sjá má látún eða gull? í brotunum. Í kolalaginu.					

Nr.	Fundardagur	Heiti	Efni	Safnnúmer B2	
17	19.7.2023	Járn	Járn	29	
Teg. mannvirkis		Nr. lags	Hnit X	Hnit Y	Hnit Z
Heimildir/Ath.		Búr	-	-	-
Var ofan í tunnufari I við viðarleifar (sýni nr. 4).					

Nr.	Fundardagur	Heiti	Efni	Safnnúmer B2	
18	20.7.2023	Brons (borði)	Brons	29	
Teg. mannvirkis		Nr. lags	Hnit X	Hnit Y	Hnit Z
Heimildir/Ath.		Búr	424,17	487,25	8,7
Fannst við tunnufar 2.					

Nr.	Fundardagur	Heiti	Efni	Safnnúmer B2	
19	20.7.2023	Brons (diskur?)	Brons	29	
Teg. mannvirkis		Nr. lags	Hnit X	Hnit Y	Hnit Z
Heimildir/Ath.		Búr	424,50	487,65	8,65
Fannst við tunnufar I (sbr. ljósmynd).					

Nr.	Fundardagur	Heiti	Efni	Safnnúmer B2	
20	18.7.2023	Brons (plata)	Brons	29	
Teg. mannvirkis		Nr. lags	Hnit X	Hnit Y	Hnit Z
Heimildir/Ath.		Kirkjug.	392,90	481,95	8,5
Fannst ofan á kirkjugarðsvegnum við SV horn, norðan við hliðið.					

Nr.	Fundardagur	Heiti	Efni	Safnnúmer B2	
21	18.7.2023	Brons (plata)	Brons	29	
Teg. mannvirkis		Nr. lags	Hnit X	Hnit Y	Hnit Z
Heimildir/Ath.		Kirkjug.	391,45	493,99	8,28
Fannst ofan á kirkjugarðsvegnum við SA horn.					

Staður		Arfabót		201705		2023		SA hornið á kirkjunni. Undir eldri veggur.	Mynd
13/07/2023									
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.						
N	1								
Ljósmyndari									
Bjarni F. Einarsson									

Staður		Arfabót		201705		2023		SA hornið á kirkjunni. Undir eldri veggur.	Mynd
13/07/2023									
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.						
N	3								
Ljósmyndari									
Bjarni F. Einarsson									

Staður		Arfabót		201705		2023		SA hornið á kirkjunni. Undir eldri veggur.	Mynd
13/07/2023									
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.						
N	2								
Ljósmyndari									
Bjarni F. Einarsson									

Staður		Arfabót		201705		2023		Fólk við vinnu vestan við kirkjuna.	Mynd
13/07/2023									
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.						
S	4								
Ljósmyndari									
Bjarni F. Einarsson									

Staður		Arfabót		201705		2023		Kirkjan og stéttin.	Mynd
13/07/2023									
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.						
A	5								
Ljósmyndari									
Bjarni F. Einarsson									

Staður		Arfabót		201705		2023		Kirkjan og stéttin.	Mynd
13/07/2023									
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.						
A	6								
Ljósmyndari									
Bjarni F. Einarsson									

Staður		Arfabót		201705		2023		Kirkjan og stéttin.	Mynd
13/07/2023									
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.						
A	7								
Ljósmyndari									
Bjarni F. Einarsson									

Staður		Arfabót		201705		2023		Kirkjan og stéttin.	Mynd
13/07/2023									
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.						
A	8								
Ljósmyndari									
Bjarni F. Einarsson									

Staður		Arfabót		201705		2023		Kirkjan og stéttin.	Mynd
13/07/2023									
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.						
A	9								
Ljósmyndari									
Bjarni F. Einarsson									

Staður		Arfabót		201705		2023		Grjóthleðslur í kirkjugarðinum vestan við kirkjuna.	Mynd
14/07/2023									
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.						
V	10								
Ljósmyndari									
Bjarni F. Einarsson									

Staður		Arfabót		201705		2023		Skámynd af rými H.	Mynd
14/07/2023									
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.						
A	11								
Ljósmyndari									
Bjarni F. Einarsson									

Staður		Arfabót		201705		2023		Kirkjan.	Mynd
14/07/2023									
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.						
N	12								
Ljósmyndari									
Bjarni F. Einarsson									

Staður		Arfabót		201705		2023		Kirkjan.	Mynd
14/07/2023									
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.						
N	13								
Ljósmyndari									
Bjarni F. Einarsson									

Staður		Arfabót		201705		2023		Kirkjan og kirkjugarðurinn.	Mynd
14/07/2023									
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.						
N	14								
Ljósmyndari									
Bjarni F. Einarsson									

Staður		Arfabót		201705		2023		Bæjarstæðið allt.	Mynd
14/07/2023									
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.						
N	15								
Ljósmyndari				Bjarni F. Einarsson					

Staður		Arfabót		201705		2023		Rými H.	Mynd
17/07/2023									
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.						
N	16								
Ljósmyndari				Bjarni F. Einarsson					

Staður		Arfabót		201705		2023		Rými H.	Mynd
17/07/2023									
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.						
N	17								
Ljósmyndari				Bjarni F. Einarsson					

Staður		Arfabót		201705		2023		Rými H.	Mynd
17/07/2023									
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.						
N	18								
Ljósmyndari				Bjarni F. Einarsson					

Staður		Arfabót		201705		2023		Kirkjan og kirkjugarðurinn.	Mynd
17/07/2023									
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.						
N	19								
Ljósmyndari				Bjarni F. Einarsson					

Staður		Arfabót		201705		2023		Horft inn í búið.	Mynd
18/07/2023									
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.						
A	20								
Ljósmyndari				Bjarni F. Einarsson					

Staður		Arfabót		201705		2023		Horft inn í rými H.	Mynd
18/07/2023									
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.						
A	21								
Ljósmyndari				Bjarni F. Einarsson					

Staður		Arfabót		201705		2023		Horft út úr rými H.	Mynd
18/07/2023									
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.						
V	22								
Ljósmyndari				Bjarni F. Einarsson					

Staður		Arfabót		201705		2023		Horft út úr rými H.	Mynd
18/07/2023									
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.						
V	23								
Ljósmyndari				Bjarni F. Einarsson					

Staður		Arfabót		201705		2023		Horft niður í búið, F1. Tunnuför og sáfar.	Mynd
18/07/2023									
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.						
V	24								
Ljósmyndari				Bjarni F. Einarsson					

Staður		Arfabót		201705		2023		Grjóthleðslur í vesturhluta kirkjugarðs.	Mynd
18/07/2023									
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.						
V	25								
Ljósmyndari				Bjarni F. Einarsson					

Staður		Arfabót		201705		2023		Giorgia að hreinsa SV horn kirkjugarðs.	Mynd
18/07/2023									
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.						
VSV	26								
Ljósmyndari				Bjarni F. Einarsson					

Staður		Arfabót		201705		2023		Svarar að vinna í kirkjugarðinum.	Mynd
18/07/2023									
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.						
SSV	27								
Ljósmyndari				Bjarni F. Einarsson					

Staður		Arfabót		201705		2023		Yfirlit yfir kirkju og garð.	Mynd
19/07/2023									
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.						
N	28								
Ljósmyndari				Bjarni F. Einarsson					

Staður		Arfabót		201705		2023		Yfirlit yfir allt bæjarstæðið.	Mynd
19/07/2023									
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.						
N	29								
Ljósmyndari				Bjarni F. Einarsson					

Staður		Arfabót		201705		2023		Skámynd af kirkju og garði.	Mynd
19/07/2023									
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.						
A	30								
Ljósmyndari				Bjarni F. Einarsson					

Staður		Arfabót		201705		2023		Skámynd af kirkju og garði.	Mynd
19/07/2023									
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.						
A	31								
Ljósmyndari				Bjarni F. Einarsson					

Staður		Arfabót		201705		2023		Skámynd af kirkju og garði.	Mynd
19/07/2023									
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.						
A	32								
Ljósmyndari				Bjarni F. Einarsson					

Staður		Arfabót		201705		2023		Skámynd af kirkju.	Mynd
19/07/2023									
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.						
A	33								
Ljósmyndari				Bjarni F. Einarsson					

Staður		Arfabót		201705		2023		Skámynd af kirkju og garði.	Mynd
19/07/2023									
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.						
A	34								
Ljósmyndari				Bjarni F. Einarsson					

Staður		Arfabót		201705		2023		Skámynd af vesturenda kirkju og garði með grjóthleðslum.	Mynd
19/07/2023									
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.						
V	35								
Ljósmyndari				Bjarni F. Einarsson					

Staður		Arfabót		201705		2023		Skámynd af vesturenda kirkju, garði með grjóthleðslum og hliði.	Mynd
19/07/2023									
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.						
VNV	36								
Ljósmyndari				Bjarni F. Einarsson					

Staður		Arfabót		201705		2023		Tunnustæði 1 í F1.	Mynd
19/07/2023									
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.						
V	37								
Ljósmyndari				Bjarni F. Einarsson					

Staður		Arfabót		201705		2023		Vestur kirkjugarðsveggur með hliðum sín hvoru megin.	Mynd
20/07/2023									
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.						
NV	38								
Ljósmyndari				Bjarni F. Einarsson					

Staður		Arfabót		201705		2023		Horft út úr kirkjunni.	Mynd
20/07/2023									
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.						
V	39								
Ljósmyndari				Bjarni F. Einarsson					

Staður		Arfabót		201705		2023		Horft út úr kirkjunni yfir stéttina.	Mynd
20/07/2023									
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.						
NV	40								
Ljósmyndari				Bjarni F. Einarsson					

Staður		Arfabót		201705		2023		Syðra hliðið (kvennahliðið í kirkjugarðinum).	Mynd
20/07/2023									
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.						
VSV	41								
Ljósmyndari				Bjarni F. Einarsson					

Staður		Arfabót		201705		2023		Aðalhliðið, stéttin og kirkjan.	Mynd
20/07/2023									
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.						
SSA	42								
Ljósmyndari				Bjarni F. Einarsson					

Staður		Rými H fullkannað.		Mynd
Arfabót				
20/07/2023				
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.	
A	43	201705	2023	
Ljósmyndari		Bjarni F. Einarsson		

Staður		Rými H fullkannað.		Mynd
Arfabót				
20/07/2023				
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.	
V	44	201705	2023	
Ljósmyndari		Bjarni F. Einarsson		

Staður		Leitarhola undir nyrðri kirkjugarðsveggi		Mynd
Arfabót				
20/07/2023				
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.	
S	45	201705	2023	
Ljósmyndari		Bjarni F. Einarsson		

Staður		Leitarhola utan við kirkjugarðs- vegginn. Sýni tekið úr svarta miðlaginu		Mynd
Arfabót				
20/07/2023				
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.	
A	46	201705	2023	
Ljósmyndari		Bjarni F. Einarsson		

Staður		Tunnustæði 1 í F. Fullgrafin. Eirpjatla út ur kanntinum t.h.		Mynd
Arfabót				
20/07/2023				
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.	
A	47	201705	2023	
Ljósmyndari		Bjarni F. Einarsson		

Staður		Tunnustæði 1 í F. Fullgrafin. Eirpjatla út ur kanntinum.		Mynd
Arfabót				
20/07/2023				
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.	
A	48	201705	2023	
Ljósmyndari		Bjarni F. Einarsson		

Staður		Tunnustæði 1 fullgrafin og tunnustæði 2 við hliðina.		Mynd
Arfabót				
20/07/2023				
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.	
A	49	201705	2023	
Ljósmyndari		Bjarni F. Einarsson		

Staður		Yfirlit yfir kirkjugarð, stétt og kirkju.		Mynd
Arfabót				
20/07/2023				
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.	
SA	50	201705	2023	
Ljósmyndari		Bjarni F. Einarsson		

Staður		Leitarskurður í kirkjugarðsveggi inn að norðan.		Mynd
Arfabót				
20/07/2023				
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.	
N	51	201705	2023	
Ljósmyndari		Bjarni F. Einarsson		

Staður		Leitarskurður í kirkjugarðsveggi inn að austan.		Mynd
Arfabót				
20/07/2023				
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.	
A	52	201705	2023	
Ljósmyndari		Bjarni F. Einarsson		

Staður		Tunnustæði 1 og 2. Tunnustæði 2 mun grynna.		Mynd
Arfabót				
20/07/2023				
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.	
A	53	201705	2023	
Ljósmyndari		Bjarni F. Einarsson		

Staður		Tunnustæði 2.		Mynd
Arfabót				
20/07/2023				
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.	
A	54	201705	2023	
Ljósmyndari		Bjarni F. Einarsson		

Staður		Sáfar. Járnútfelling við rönd. Skeiðin ofan á fyllingunni.		Mynd
Arfabót				
20/07/2023				
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.	
A	55	201705	2023	
Ljósmyndari		Bjarni F. Einarsson		

Staður		Sáfar. Járnútfelling við rönd að ofan. Fylling neðst.		Mynd
Arfabót				
21/07/2023				
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Pjms nr.	
V	56	201705	2023	
Ljósmyndari		Bjarni F. Einarsson		

Staður		201705		Sáfar. Járnútfelling við rönd.	Mynd
Arfabót		2023			
21/07/2023					
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Þjms nr.		
N	57				
Ljósmyndari					
Bjarni F. Einarsson					

Staður		201705		Suðurveggur kirkju og grunnur eldri kirkju.	Mynd
Arfabót		2023			
21/07/2023					
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Þjms nr.		
ANA	58				
Ljósmyndari					
Bjarni F. Einarsson					

Staður		201705		Suðurveggur kirkju og eldri kirkja undir.	Mynd
Arfabót		2023			
21/07/2023					
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Þjms nr.		
A	59				
Ljósmyndari					
Bjarni F. Einarsson					

Staður		201705		Suðurveggur kirkju og eldri kirkja undir.	Mynd
Arfabót		2023			
21/07/2023					
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Þjms nr.		
N	60				
Ljósmyndari					
Bjarni F. Einarsson					

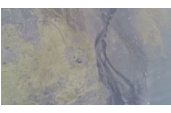
Staður		201705		Vesturveggur kirkju.	Mynd
Arfabót		2023			
21/07/2023					
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Þjms nr.		
V	61				
Ljósmyndari					
Bjarni F. Einarsson					

Staður		201705		Norðurveggur kirkju.	Mynd
Arfabót		2023			
21/07/2023					
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Þjms nr.		
S	62				
Ljósmyndari					
Bjarni F. Einarsson					

Staður		201705		Yfirlit yfir allt bæjarstæðið.	Mynd
Arfabót		2023			
21/07/2023					
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Þjms nr.		
N	63				
Ljósmyndari					
Bjarni F. Einarsson					

Staður		201705		Yfirlit yfir allt kirkju og kirkjugarð.	Mynd
Arfabót		2023			
21/07/2023					
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Þjms nr.		
N	64				
Ljósmyndari					
Bjarni F. Einarsson					

Staður		201705		Yfirlit yfir allt kirkju og kirkjugarð.	Mynd
Arfabót		2023			
21/07/2023					
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Þjms nr.		
N	65				
Ljósmyndari					
Bjarni F. Einarsson					

Staður		201705		Yfirlit yfir bæjarstæðið úr meira en 400 m hæð.	Mynd
Arfabót		2023			
21/07/2023					
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Þjms nr.		
N	66				
Ljósmyndari					
Bjarni F. Einarsson					

Staður		201705		Yfirlit yfir bæjarstæðið úr um 200 m hæð.	Mynd
Arfabót		2023			
21/07/2023					
Mót	Mynd nr.	Leyf.nr.	Þjms nr.		
N	67				
Ljósmyndari					
Bjarni F. Einarsson					

Eining númer	Tekið dags	Teg. sýnis	Greiningaraðferð	G
1	19/07/2023	Gólfsýni	DNA	
Niðurstaða	Leyfi nr.	Þjms. nr.	Mannvirki	
	201705-0063	2023-29	H	
X	Y	Z	Dýpi	Lag
429,68	494,32	8,49	-	Gólf
				Númer lags
				-

Eining númer	Tekið dags	Teg. sýnis	Greiningaraðferð	G
2	19/07/2023	Viðarkol	Viðartegund og C-14	
Niðurstaða	Leyfi nr.	Þjms. nr.	Mannvirki	
	201705-0063	2023-29	F1	
X	Y	Z	Dýpi	Lag
426,95	486,40	8,78	-	Gólf
				Númer lags
				-

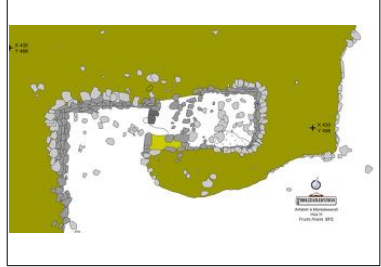
Eining númer	Tekið dags	Teg. sýnis	Greiningaraðferð	G
3	19/07/2023	Viðarkol	Viðartegund og C-14	
Niðurstaða	Leyfi nr.	Þjms. nr.	Mannvirki	
	201705-0063	2023-29	H	
X	Y	Z	Dýpi	Lag
428,95	495,35	8,52	-	Gólf
				Númer lags

Eining númer	Tekið dags	Teg. sýnis	Greiningaraðferð	G
4	19/07/2023	Viður	Viðartegund	
Niðurstaða	Leyfi nr.	Þjms. nr.	Mannvirki	
	201705-0063	2023-29	F1	
X	Y	Z	Dýpi	Lag
425,7	487,2	-		M-lag
				Númer lags

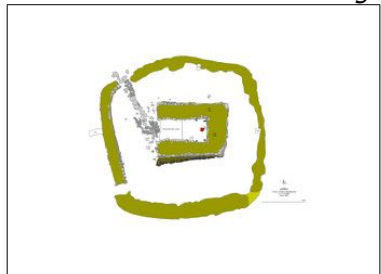
Eining númer	Tekið dags	Teg. sýnis	Greiningaraðferð	G
5	20/07/2023	Gjóska	Uppruni og aldur	
Niðurstaða	Leyfi nr.	Þjms. nr.	Mannvirki	
	201705-0063	2023-29	Kirkjugarður	
X	Y	Z	Dýpi	Lag
-	-	-	-	Sanlag
				Númer lags
				-

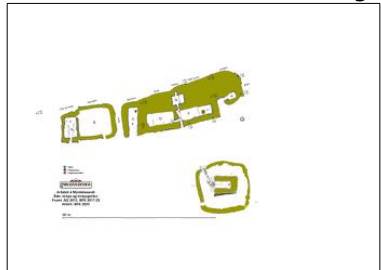
Eining númer	Tekið dags	Teg. sýnis	Greiningaraðferð	G
6	20/07/2023	Gjóska	Uppruni og aldur	
Niðurstaða	Leyfi nr.	Þjms. nr.	Mannvirki	
	201705-0063	2023-29	Kirkjugarður	
X	Y	Z	Dýpi	Lag
-	-	-	-	Sandlag
				Númer lags
				-

Eining númer	Tekið dags	Teg. sýnis	Greiningaraðferð	G
7	20/07/2023	Jarðveggsýni	DNA	
Niðurstaða	Leyfi nr.	Þjms. nr.	Mannvirki	
	201705-0063	2023-29	F1	
X	Y	Z	Dýpi	Lag
-	-	-	-	M-lag
				Númer lags
				-

Teikn. nr.	Staður	Sveitarfélag	Tákntala	Sýsla	Þjms. nr.
17	Arfabót	Skaftárhreppur		V-Skaftafellssýsla	2023-9
Teiknari	Dags	Myndefni aðal	Stærð	Frumt.	Hreint.
Bjarni F. Einarsson	17.11.2023	Hús H	-	-	x
Leyf.nr.					201705-0063
Athugasemdir			Teikning		
Smávægilegar breytingar á teikningu miðað við 2022.					
Mannvirki					
Hús H. Smiðja?					
X SV-horn			Y SV-horn		

Teikn. nr.	Staður	Sveitarfélag	Tákntala	Sýsla	Þjms. nr.
18	Arfabót	Skaftárhreppur		V-Skaftafellssýsla	2023-9
Teiknari	Dags	Myndefni aðal	Stærð	Frumt.	Hreint.
Bjarni F. Einarsson	17.11.2023	Skáli, búr og göng	-	-	x
Leyf.nr.					201705-0063
Athugasemdir			Teikning		
Tunnuförum bætt við fyrri teikningar.					
Mannvirki					
Hús F, F1, göng og bæjardyr					
X SV-horn			Y SV-horn		

Teikn. nr.	Staður	Sveitarfélag	Tákntala	Sýsla	Þjms. nr.
19	Arfabót	Skaftárhreppur		V-Skaftafellssýsla	2023-9
Teiknari	Dags	Myndefni aðal	Stærð	Frumt.	Hreint.
Bjarni F. Einarsson	22.11.2023	Kirkja og kirkjugarður	-	-	x
Leyf.nr.					201705-0063
Athugasemdir			Teikning		
					
Mannvirki					
Kirkja, kirkjugarður, hlið og stétt.					
X SV-horn			Y SV-horn		

Teikn. nr.	Staður	Sveitarfélag	Tákntala	Sýsla	Þjms. nr.
20	Arfabót	Skaftárhreppur		V-Skaftafellssýsla	2023-9
Teiknari	Dags	Myndefni aðal	Stærð	Frumt.	Hreint.
Bjarni F. Einarsson	27.11.2023	Bær, kirkja og kirkjugarður	-	-	x
Leyf.nr.					201705-0063
Athugasemdir			Teikning		
					
Mannvirki					
Öll bæjarhús, kirkja og kirkjugarður.					
X SV-horn			Y SV-horn		